Fagbevægelse, arbejdstid og kvindealliancer

Interview med Lillian Knudsen (LK), Kvindeligt Arbejderforbund og Lene Pind (LP), Dansk Kvindesamfund

Af Anette Borchorst (AB)

Dansk fagbevægelse har historisk været organiseret efter uddannelse og køn, og disse organisationsprincipper gælder fortsat i modsætning til en række andre landes brancheprincipper. Derfor har Danmark som ét af de eneste lande i Vesteuropa et forbund, der udelukkende organiserer kvinder. Kvindeligt Arbejderforbund (KAD) blev dannet i 1901, bl.a. fordi mændene ikke ville have kvinder med i deres forbund. I dag organiserer det 97.000 ufaglærte kvinder. Kvindeinteresserne har ikke altid været særligt fremtrædende i forbundets politik. I mange år holdt KAD sig til det strikt faglige, mens spørgsmål omkring, familie, børnepasning osv. sjældent blev prioriteret. Igennem de senere år er forbundet blevet mere kvindepolitisk, bl.a. i den forstand, at modsætningerne mellem arbejdsliv og familieliv, småbørnsfamilier og børnepasning er mere fremme i dets politik.

I dette interview er formanden, Lillian Knudsen blevet konfronteret med Lene Pind, forkvinde for en anden dansk kvindeorganisation, Dansk Kvindesamfund (DK). Denne organisation blev dannet i 1871 og er Danmarks ældste kvindeorganisation. Den har det til fælles med KAD, at den organiserer på kvindeinteresserne, men den har et bredere politisk sigte end det faglige, og den er tværpolitisk i modsætning til KAD, som overvejende har en socialdemokratisk tilknytning. Ideen med denne konfrontation er at diskutere mulighederne for at danne kvindealliancer med henblik på at fremme kvindeinteresser og ligestillingsmål-

sætninger. Det er måske især oplagt på områder, hvor kvinderne står isoleret i fagbevægelsen. Samtidig står fagbevægelsen i et vadested på den måde, at den kritiseres for at være ufleksibel, og den har været sat uden for indflydelse under de borgerlige regeringer i 1980erne, mens den spillede en langt mere central rolle under de tidligere Socialdemokratiske regeringer. Også af denne grund bliver de samlede livsbetingelser og »det gode liv« en udfordring, som fagbevægelsen må forholde sig mere til. Det er spørgsmål, som tidligere lå uden for den faglige politik, men som ofte har præget kvinders opfattelse og vurdering af vilkårene på arbejdsmarkedet mere end mænds.

Gennem historien findes eksempler på kvindealliancer, hvor kvindeforbund og kvindeorganisationer har stået sammen om at forsvare kvindeinteresser. Det gælder f.eks. kampen mod beskyttelseslovgivningen for kvinder (f.eks. forbud mod natarbejde for kvinder) i begyndelsen af dette århundrede. I 1930erne samarbejdede man om forsvaret for gifte kvinders ret til selverhverv, og i begyndelsen af 1970erne om kampen for ligeløn. Alle disse eksempler var succerige på den måde, at de gav resultater. Danmark er således ét af de få europæiske lande, som heller ikke i dag har beskyttelseslovgivning for kvinder. Spørgsmålet er så, om lignende alliancer vil være mulige og frugtbare i dag.

Interviewet tager udgangspunkt i arbejdstid, fordi det måske netop på dette område er oplagt med en kvindealliance. Undersøgelser af befolkningens politiske holdninger har vist, at der på nogen områder er store forskelle mellem mænd og kvinder. Den største forskel i dag findes i holdningen til arbejdstid. Hovedparten af kvinderne mener, at den daglige arbejdstid skal sættes ned, mens hovedparten af mændene ikke går ind for det (Togeby 1990).

Arbejdstidsspørgsmålet er samtidig interessant, fordi de to organisationer tidligere har haft meget modsatrettede synspunkter på deltidsarbejde. I 1950 blev der på kvindeorganisationernes initiativ nedsat et udvalg om deltidsarbejde under boligministeren. Kvindeorganisationerne var stærke fortalere for større udbredelse af deltidsarbejde ud fra den begrundelse, at det kunne give gifte kvinder og enlige mødre bedre muligheder for at forene erhvervsarbejde med at passe hjem og børn. Kvindeligt Arbejderforbund var ligesom den øvrige fagbevægelse indædt modstander af deltid, fordi man mente, det havde uheldige virkninger organisations- og fagpolitisk. Man argumenterede for, at deltidsarbejde kunne virke løntrykkende og kunne betyde begrænsning af fuldtidsarbejde, bl.a. fordi produktiviteten for to deltidsarbejdende var større end èn hel-

tidsarbejdende. Samtidig mente man, at de deltidsarbejdende havde en mere løs tilknytning til arbejdsmarkedet, der gjorde deres fagpolitiske engagement mindre (Betænkning 84, 1955).

I dag er KAD og DK enige om, at deltidsarbejdet har uheldige virkninger for kvindernes placering på arbejdsmarkedet, og nedsættelse af den daglige arbejdstid har klart højest prioritet hos begge. Men KAD har samtidig markeret sig i den omfattende debat om småbørnsfamiliernes problemer med at kombinere familieliv og arbejdsliv på den måde, at Lillian Knudsen har tilsluttet sig et forslag om lovbestemt deltid for småbørnsforældre med økonomisk kompensation. Formandens udtrykkelige betingelse var imidlertid, at deltiden blev indført med et ligestillingsprincip, således at både fædre og mødre i to-forsørgerfamilier skulle benytte ordningen. Forslaget har fået en ublid medfart hos formanden for de ufaglærte mænd, Hardy Hansen, der har kaldt deltidsforslaget for bedrageri. Han mener ikke, at mændene vil tage deltid af økonomiske grunde, samtidig hævder han, at børnene har betalt en høj pris for kvindernes integration på arbejdsmarkedet. Han anser det for en kæmpebrøler, »at kvinderne har haft så travlt med at komme i arbejde, at de ikke samtidig har sørget for et politisk pres, så vi fik en ordentlig familiepolitik« (Fagbladet nr. 21, 1990). Der ser således ud til at være en klar kønskonflikt inden for LO i opfattelsen af livsvilkår, ansvar for børn osv. Spørgsmålet er så, om KAD i dette spørgsmål ligger mere på linje med kvinder i andre organisationer, eller om forskellighederne mellem kvindeorganisationerne fortsat er for store i forhold til at markere sig sammen.

AB I deltidsdebatten i 1950erne brugte KAD næsten udelukkende fagpolitiske synspunkter og så helt bort fra sammenstødet mellem arbejds- og familieliv for kvinderne. Var disse problemer ikke vigtige nok?

LK Vi har faktisk aldrig brugt de kvindepolitiske synspunkter før nu. Vi har hele tiden sagt, KAD er en faglig organisation, og det må være de fagpolitiske spørgsmål, der gør sig gældende, og arbejdsgiverne ser absolut hellere to friske arbejdere end én, der er halvtræt sidst på dagen. Samtidig skal man ikke glemme, at man havde 48 timers arbejdsuge i 1950erne. Nu er vi kommet ind i en periode, som jeg aldrig tror, vi kommer ud af: Kvinderne er kommet på arbejdsmarkedet for at blive der. Jeg tror ikke engang, at kvinderne ville benytte sig af forslag, der gik ud på, at de eller mændene kunne blive hjem-

»Vi har faktisk aldrig brugt de kvindepolitiske synspunkter før nu«. Lillian Knudsen. (ABA, fotograf Harry Nielsen).

me, hvis der blev vedtaget sådan et. Vores oplevelse er, at de glæder til at komme i arbejde igen, når de har været hjemme de 5-6 måneder, de har barselsorlov nu. Vi – og vores børn – er indlevet i, at tilværelsen skal være delt familiemæssigt og arbejdsmæssigt, hvis den skal være god.

LP Der er jo også en indbygget konflikt i problemstillingen forstået på den måde, at de langsigtede fagpolitiske og økonomiske interesser for et fagforbund og sådan set også for os som kvindeorganisation er, at hver enkelt kvinde skal kunne klare sig selv og sine børn økonomisk. Det kræver et fuldtidsjob. Over for det står jo så, at den enkelte kvinde skal kunne klare sit eget liv. For at kunne det, vælger mange deltid. Derved opstår der en konflikt mellem det principielle, at enhver skal klare sig selv, og så den der idiotiske situation, man står i, når man er ved at blive gråhåret allerede som 25 årig for at få tingene til at hænge sammen. Derfor kommer der en konflikt.

LK Det er heller ikke således, at vi ikke har stillet kvindepolitiske krav. I 1978 op til den overenskomst, hvor vi gik imod deltid i pressen, stillede vi for første gang kravet om at få fri ved barnets første sygedag og fik det ind som forsøgsordning i de offentlige overenskomster. Men mændene ville ikke slås for frihed ved børns sygdom. Vi har ofte enslydende overenskomster med SID, men de har ikke på noget som helst tidspunkt stillet kravet om frihed ved barnets første sygedag. Det har vi, og det betyder, at vi har brugt penge til tryghedsbestemmelser i vores overenskomster. Jeg kan bevise det tilbage, jeg ved ikke hvor længe, at mændene hver gang har sagt, »Nul, vi vil have lønstigninger!«
Ved overenskomsterne får man en ramme, og den skal man bruge, inden for det offentlige i hvert fald. Ønsker man så at bruge pengene til barsel, eller til omsorgsdage osv., så kan man få det, men man har så brugt sin andel af pengene for at få det. Det, der sker nu, er, at mændene stiller sig op og siger, »Ligestillingsmæssigt, har vi retten til at få det samme som pigerne«, men de vil ikke betale noget for det. Vi har betalt for det hele vejen igennem. Derfor ligger der også en spredning i lønnen mellem mændene og kvinderne. Jeg vil også godt indrømme, at vi er kommet til at fungere som sovepude for mændenes forbund i disse spørgsmål, fordi man altid har kunnet skubbe det over til os. KAD har altid været det forbund, som har ta-

get spørgsmålet om børn og kvinder op. Selv i dag, når vi skal arbejde med den slags spørgsmål, så siger de, »det lægger vi over i Kvindeligt Arbejderforbund!«

AB Det er interessant, at du siger, at I længe har stillet kvindepolitiske krav og betalt for dem, for mange har hævdet, at det fagpolitiske var hævet over det kvindepolitiske i Jeres forbund, sådan at det sidste gled ud. Det har altså ikke været lige synligt for alle, at I stillede kvindekrav.

LP Man kan jo godt tænke sig den historiske udvikling, at det, I måske har sagt hele tiden, bliver hørt, fordi kvindespørgsmålene er blevet mere markante gennem de sidste 25 år. Der bliver fokus på jer som kvindeforbund af andre politiske grunde og på grund af den generelle udvikling.

LK Det er måske også vigtigt, at jeg står frem og siger det i offentligheden. Hvis du kigger på vores gamle aner, så er det jo ikke kvinderne, der har hængt i pressen. Det er jo ikke dem, der er blevet spurgt, sådan som de bliver spurgt i dag. Det har altså også noget med pressens dækning af tingene at gøre. I dag har man fokus på ligestilling, det kan man virkelig mærke. Men andre gange er der afdæmpning, og så sker der ikke spor.

AB Kvindeorganisationernes holdning til deltid var, at det var et middel til at få kvinder ud på arbejdsmarkedet. Var det ikke også et resultat af, at medlemsskaren ikke var domineret af kvinder, der var tvunget til at arbejde fuldtids af økonomiske grunde?

LP Jeg kan godt forestille mig, at kvindeorganisationernes interesse var overhovedet at få kvinderne ud. Det har været vejen til økonomisk uafhængighed, og dækningen m.h.t. daginstitutionerne var jo nærmest umulig i 1950erne. Men i slutningen af 1970erne, hvor de fleste var på arbejdsmarkedet, måtte DK også redefinere kravene. Vi krævede 6-timers arbejdsdag i vores handlingsprogram fra 1979. Vores udgangspunkt har altid været, at kvinder skal være selvforsørgende. Hver enkelt person må kunne forsørge sig selv og eventuelle børn, og det kræver en hel løn, næsten uanset hvor man er. Samtidig måtte arbejdstiden være seks timer om dagen for at kombinere det med familien og for at få mændene i tale.

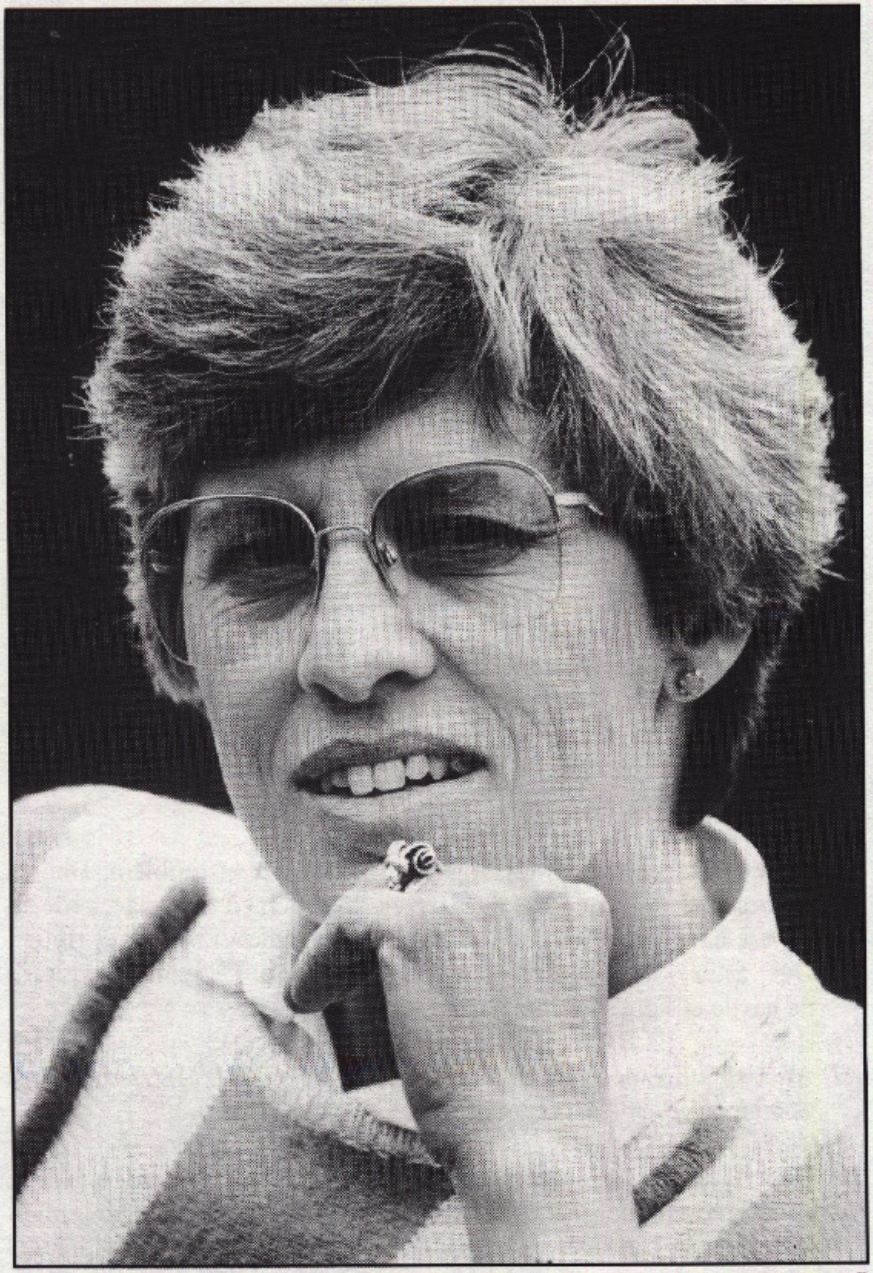

»Jeg kan godt forestille mig, at kvindeorganisationernes interesse var overhovedet at få kvinderne ud.« Lene Pind. (Privateje, fotograf Erik Friis, Polfoto.)

AB Modsætningerne i holdningerne til deltid i DK og KAD handlede vel også om klassemæssige modsætninger. Kritikken fra KAD mod DK var, at det var en overklasseforening, som ikke forstod, hvordan det var at være tvunget til at være på arbejdsmarkedet. Var det ikke også rigtigt?

LP Det kan man jo have forskellige synspunkter på. Det er rigtigt, at medlemsskaren også i høj grad har været fra middelklassen – ligesom rødstrømperne var det. DKs medlemsskare har altid været kvinder, der gjorde noget ved tingene. Det har været kvinder, som havde overskudet, tiden og uddannelsen. Jeg har aldrig kunnet forstå, hvorfor de skulle skældes ud for det. Det synes jeg er dumt. Jeg ved også godt, at de har lavet svipsere. Hvem har ikke det! Men de skabte faktisk børnehaver, og de lavede skoler, for at kvinderne kunne få uddannelse. Hovedudgangspunktet fra dagen efter DK var stiftet var uddannelse, uddannelse og uddannelse til kvinderne. Vi har også dækket hele det politiske spektrum i vores politik, men nok ikke medlemsmæssigt. Imidlertid kan man jo godt have en middelklasse baggrund og så samtidig se, at der er nogen andre, der har det dårligt og trænger til noget andet.

AB På den anden side havde I også en stærk husmoderkreds, som strittede imod, at man gjorde alt for meget ved arbejdskravene til fordel for det huslige.

LP Omkring tjenestepigernes organisering var der et problem. Det vil jeg bestemt ikke benægte, men jeg vil ikke gå med til at sige, at de alle bare havde et velgørenhedssyndrom. Jeg synes ikke, det er rigtigt. Det var jo ikke for deres egen sjælefreds skyld. De gjorde det, fordi de havde et ægte socialt engagement.

AB Men slog husmødrene ikke bak og meldte sig ud i 1960erne, fordi vægten på arbejdsmarkedet blev for stærk for dem?

LP Det er rigtigt. Den slags modsætninger har vi haft hele tiden. Når vi er en bred tværpolitisk organisation, så slår det gnister engang imellem, men så kan man også vende det om og sige: Tænk, hvilke væsentlige diskussioner der har været ført! Vi var tidligt ude med diskussionerne, og det har så ført til ballade, udvandringer fra landsmø-

det og udmeldelse, og hvad ved jeg, men det er jo en del af en folkelig bevægelse. Det er ikke en fagpolitisk bevægelse, det er en folkelig bevægelse, hvor de store debatter har været taget op. Og så er nogen skilt ud, f.eks. husmødrene i 1960erne og 1970erne, hvor spidsen i DK sagde, at husmødrenes tid var forbi, og husmødrene blev selvfølgelig vrede over det. Det kom til at stå som diskussion mellem arbejde og hjemmelavet syltetøj. Det blev jo også kørt meget skarpt op af rødstrømperne, som så sagde, hjemmelavet syltetøj det var simpelthen det værste, der var til. Det sagde så fronten i DK også. Så er det klart, der kommer nogle interne konflikter, men man kan også sige, at organisationen har tjent det formål at være med til at flytte hegnspæle.

AB Det er vel også sådan, at der har været store forskelle i de politiske traditioner i KAD og DK og i måden at varetage kvinders interesser. I begyndelsen af århundredet satsede DK også på uddannelse og selverhverv til kvinderne, men hovedparten af de udearbejdende i DK's medlemsskare havde husassistenter og anden betalt hjælp til at klare problemerne derhjemme. Derfor mærkede de ikke modsætningerne på samme måde. Men de forskelle, der har været mellem kvinder har vel til en vis grad udjævnet sig på den måde, at det er blevet et fælles kvindevilkår at være på arbejdsmarkedet og samtidig være hovedansvarlig for menageriet derhjemme. Når nogen taler om problemer med at få det hele til at passe sammen, ved så ikke de fleste kvinder, hvad det drejer sig om?

LP Det er klart, der også har været forskelle socialt. I en vis historisk periode ville middelklassens kvinder ud, mens arbejderklassens kvinder sloges for at få de privilegier, som de syntes middelklassekvinder havde ved at blive hjemme. Så har du ret i, at nu er det et fælles vilkår at være ude på arbejdsmarkedet, uanset hvad i øvrigt. Det er det ene fælles vilkår for kvinder, det andet er den mandlige dominans.

LK Vi er trods alt halvdelen af samfundet, og vi bliver også mere hørt i dag end tidligere.

AB Det har vist sig, at kvinder på nogle områder har anderledes politiske holdninger end mænd, og der er en tendens til, at de stemmer til venstre for mænd. Har kvindeorganisationerne og de kvindelige dele af fagbevægelsen ikke en opgave i at få kvinders synspunkter frem?

LP Jo, og hvis ikke vores kvindelige repræsentanter på tinge tager alvorligt, at kvinderne faktisk er rykket mod venstre, så bliver de overhalet. Jeg synes virkelig, der ligger en god mulighed i en alliance mellem politikerne og os andre, der er uden for systemet hvad angår kvindekrav. Hvis de vil have kvindestemmerne, så bliver de nødt til at gøre noget ved det!

AB Afspejles kønsforskellene i holdninger nok i Folketinget?

LP Nej, det gør de bestemt ikke. Men det er netop derfor, jeg siger, det er så utroligt nødvendigt at blive ved med at sige, at der er disse kønsforskelle. Folketingspolitikerne er trods alt meget langt fra befolkningen somme tider. Det er sådan et underligt lukket land på Christiansborg. Ganske vist bestræber de sig for at komme i kontakt med befolkningen, men det er svært for dem at få en rigtig fornemmelse af hverdagen for almindelig mennesker. De møder også sjældent et bredt udsnit af befolkningen.

LK Holdningsforskellene handler også om det indre oprør. Vi har nok alle sammen som kvinder et indre oprør.

LP Det, der bl.a. er sket inden for de sidste 25 år, er, at kvinder har fået en egen identitet. De definerer sig ikke længere udelukkende via deres mænd. De er sig selv med deres eget liv, egen løn, egen fagforening osv.

LK Der er jo også hele hjemmelivet. Mændene laver jo ikke mere arbejde i hjemmet, end de gjorde før.

AB I den nuværende arbejdstidsdiskussion synes jeg, at regeringen foreløbig har været meget aktive med hensyn til at forslå løsninger på småbørnsfamiliernes problemer, mens fagbevægelsen har været ret tilbageholdende. Problemet for fagbevægelsen er vel også, at de borgerlige partier og regeringen bruger børnefamilierne som spydspids til at modarbejde de kollektive aftaler. Så er fagbevægelsen spillet ud mod småbørnsfamilierne, som faktisk har brug for mere fleksibilitet.

LK Både vi og Dansk Arbejdsgiverforening ved, at der er utrolig stor fleksibilitet i alle overenskomster. Hvis de brugte den fleksibilitet,

der er mulighed for, kan de faktisk få fleksibilitet ind i alle de aftaler, de overhovedet ønsker, blot de vil betale for det. Det, de nu arbejder på, er at få fjernet selve begrebet normal arbejdstid fra overenskomsterne, og så er vi på den. Så får vi hverken aftentillæg, nattillæg eller skurtillæg. Det er det, de kalder fleksibilitet!

AB Er det ikke et problem for fagbevægelsen, hvis det bare hedder sig, at I holder fast på de gamle regler og ikke ønsker fleksibilitet?

LK Jo, og vi har sagt til hinanden i forbundet, at vi skal være varsomme med at være formyndere for vores medlemmer i den her sag. Nu kører vi nogle temaer i fagbladet omkring disse spørgsmål, og så håber vi, at vi får diskuteret det på informationsmøder i august og september.

LP Fleksibilitet betyder jo forskellige ting alt efter, hvem der taler. Når arbejdsgiveren taler om fleksibilitet, så er det i forhold til produktionen. Vi andre ved også godt, det er dyrt at have et stort produktionsapparat, som kun bliver udnyttet en megen lille del af døgnet. Det er heller ikke særlig hensigtsmæssigt ud fra en helhedsbetragtning, men vi er nød til at stille nogle krav, f.eks., at normal arbejdstid fastholdes som begreb for at have noget at måle den enkeltes arbejdstid med hensyn overtidsbetaling, ferie, osv. Det økonomiske krav om fleksibilitet er så stort, at man ikke bare kan stille sig op og sige nej til det. Det ville være fuldstændig blåøjet og tumbet. Så kører tingene nemlig på det individuelle plan, på den enkelte virksomhed eller arbejdsplads hen over hovedet på de langsigtede mål. Derfor er det nødvendig at gennemdiskutere det og kombinere, hvad man ved forskningsmæssigt, og hvad man ved i fagforeningerne. Så kan man se, om man kan få nogle fælles krav ud af det. Her er oplagte samarbejds- og alliancemuligheder mellem kvinderne.

LK Vi har stående i mange af vores overenskomster, at man kan tilrettelægge arbejdstiden i 45 timer om ugen, selvom vi er nede på 37. Så vi er meget fleksible!

AB Hvad synes I om forslagene om, at arbejdsmarkedets parter selv skal sørge for fleksibilitet til børnefamilierne i overenskomsterne?

LK Det er ikke vores kop te. Vi går ind for forbedringer, men det skal ske via en udvidelse af lovgivningen i alle forhold. Man kan sagtens lave et tillæg til lovgivningen omkring børnepasning, syge børn osv. Jeg kan ikke forestille mig, at vi skal ud med det i overenskomstkrav. Jeg ville ikke engang selv støtte det, for vi har prøvet at kræve det i 1979, i 1981 og 1983, og det er kun os, der står tilbage med dem. Mændene vil ikke prioritere det!

LP Jeg synes, det er bedre at starte med omsorgsdagene end med yderligere udvidelse af barselsorloven. Jeg tror, at kvinderne er mere tilbøjelige til at ville presse mændene til at være med på omsorgsdagene. I de hjem, hvor manden ikke er særligt motiveret, vil det være meget svært for kvinderne at overlade et spædbarn til manden og selv gå på arbejde. Men manden skal trods alt være en slem bandit, hvis han hellere vil sende barnet på daginstitution, når det er sygt, end at blive hjemme enkelte dage. En måned med et spædbarn, hvor faderen ikke er motiveret, det er knap så acceptabelt. På den måde kan omsorgsdagene måske være med til at bane vejen for den udvidelse af barselsorloven til mændene, som måske kan komme på et senere tidspunkt.

LK Så mangler vi lige at få fuld løn under barsel, som man har i den offentlige sektor. Også for at mændene tør tage deres barselsorlov og har råd til det.

LP Mændene føler sig ikke så ansvarlige for børnene. Hvis de virkelig gjorde det, ville de også prioritere det i overenskomsterne.

AB Hvorfor kalder Hardy Hansen deltidsforslaget for bedrageri?

LK Det er svært at sige. For Hardy Hansen og jeg har været enige hele vejen igennem om disse behov. Og LO er enig i, at vi skal ikke stille omsorgsdage som overenskomstkrav, men prøve at lave et udvalg sammen med Socialministeriet og se, om vi kan finde en model, der kan bruges i forhold til lovgivningen. Men vores krav er, at der skal være et ligestillingsprincip i det, sådan at det deles mellem forældrene. Hvis de ikke gør det, så er det kun den ene af forældrene, der kan modtage tilbuddet. Så kan det afgøres hjemme ved familiens spisebord, hvem der skal blive hjemme hvornår. Jeg tror nemlig stadig, at kvinderne gerne vil fastholde deres tilknytning til arbejdsmarkedet.

AB Hvad tror du, der vil ske med kvindeinteresserne, Lillian, i det øjeblik der kommer karteller, og man skal til at prioritere krav?

LK Man må håbe, at den massive fordeling af kvinderne i de enkelte karteller betyder, at de også vil kunne stå sammen omkring de kvindepolitiske spørgsmål og krav. Så skal vi ikke længere stå alene med kravene.

AB Men bliver kvindekravene og familiekravene ikke trynet, når man skal prioritere mellem lønkrav og arbejdstidskrav i kartellerne?

LK Jo, det kunne godt forekomme. Hvis ikke folk indser, at tid er mere væsentligt end penge.

LP Jeg synes, der er en forandring på den måde, at LO som helhed er begyndt at interessere sig mere for ligestillingsspørgsmål. Det er LO sikkert begyndt på ud fra den betragtning, at man organiserer flere kvinder end tidligere. Man kan se, at hvis man gør noget for kvinderne, så vil de organisere sig. Der organiseres jo relativt flere, end der kommer til på arbejdsmarkedet, har jeg forstået, i de her år. Det kan jo godt være en inspirationskilde for LO til at tage det her område alvorligt.

LK Det, der sker, for KADs vedkommende, så vidt jeg kan se tegningen frem i tiden, er, at vi bliver spredt i fire karteller. Det eneste kartel, vi ikke kommer ud i er bygge-og anlægskartellet. I de andre karteller vil vi møde utroligt mange kvinder. I industrikartellet der er det ca. fifty-fifty. I servicesektoren vil der være langt flere kvinder, fordi det rummer handel og service. Der er langt flere kvinder, end der er mænd. Det samme er der i de to offentlige grupper.

LP Bliver det ikke et stort job at højne de andres kvindebevidsthed, sådan som I har gjort det hos jer selv?

LK Jeg tror, det bliver et stort job, men jeg håber aldrig nogensinde, at kartellerne herhjemme begynder at lave kvindegrupper. Det gør man i de internationale organisationer, hvor man også vælger en verdenspræsident og vicepræsident osv. for kvindegrupperne. Hver gang de så skal bruge penge til noget, skal de ansøge mændene om at få lov

35
TIMER
AFSKAF
KARENSDAGEN

til at bruge kontingent-indtægter til at arbejde for. Men vi ved, at mændene ikke gider at beskæftige sig med kvindespørgsmål og -emner, og så bliver de bare læsset over til kvindegruppen, som kan sidde og pille navle hos sig selv. Hvis man laver kvindekomitéer, er jeg virkelig bange for, at vi kommer til at sidde at lege med familiepolitik og omsorg og alt, hvad der ligger i det. Hver eneste gang noget skal drøftes grundigt igennem, så skal det enten i det mandlige forretningsudvalg eller hovedbestyrelse, hvor kvinderne er dårligt repræsenteret. Jeg håber, at når man har sagt ja til strukturen med ligestillingsudvalg på LO-kongressen, så skal det også gælde i kartellerne, at ligestillingsprincippet skal overholdes.

AB Hvad skal man gøre som fagbevægelse med så meget kritik for at være stiv og ubøjelig og så mange knive på struben, som I har i dag?

LK Jeg tror meget på, at de unge mennesker og de kommende generationer har en hel anden holdning til deres tilværelse. De er ikke så materialistiske, som vi var i 1960erne og 1970erne, måske fordi vi tidligere havde undværet så meget. Jeg har en fornemmelse af, at de unge mennesker ser mere på fritiden og familien og vil leve et godt liv med børn. Derfor tror jeg også, at kravet om nedsat arbejdstid vil stå på ønskelisterne til den næste overenskomst. Så er spørgsmålet i forhold til det, der sker øst på, om den danske fagbevægelse og samfundet kan holde til, at vi får en nedsat arbejdstid nu. Vi har store problemer i den offentlige sektor, hvor man ikke engang endnu forstår at gebærde sig i forhold til den nedsatte arbejdstid, som man har fået at lege med. Der er store besparelser på alle områder, og det viser sig, at alle selv skal betale for den nedsatte arbejdstid. Det kan man altså ikke i en servicesektor på samme måde, som man måske kan i en virksomhed, hvor man indfører ny teknologi, der kan sætte produktionen i vejret.

AB Har KAD ikke været meget tilbageholdende tidligere med hensyn til at åbne op for nye tankegange?

♦ LK: »Jeg har en fornemmelse af, at de unge mennesker ser mere på fritiden og familien og vil leve et godt liv med børn.« (ABA, fotograf Harry Nielsen)

LK Vores forbund har været et utroligt låst forbund tidligere, fordi der var kun én analytiker, der var kun én, der måtte have ideer. Tidligere var det sådan, at forbundsformanden udtalte sig, og hvis forbundsformanden ikke var hjemme, så var det næstformanden. Ellers var det udelukket eller begrænset, hvem der kunne udtale sig. Det var et lukket forbund, der heller aldrig ville diskutere med journalister.

AB Gennem de senere år synes jeg der er sket en markant ændring. Den skyldes vel en anden personlig linje i toppen, men handler det ikke også om, at det er noget andet at være fagbevægelse med Socialdemokratiet i opposition, end når det har regeringsmagten?

LK Jo, så skal man jo blive kendt på andre måder end blot ved at lave overenskomster.

LP Og man skal gøre sin indflydelse gældende på en anden måde.

LK Man må ud og fortælle medlemmerne, at vi er her altså alligevel, selvom det går ad helvede til. Selv om vi føler, det går dårligt på arbejdspladserne, fordi medlemmerne ikke kan få noget igennem, og selv om vi måske heller ikke kan få noget igennem, så er det væsentligt, at man kommer ud på andre måder og blander sig. Det hele er med nu. Vi har et bredt spektrum at spille på, selvom det nok er uvant for partiet, at fagbevægelsen blander sig så meget i det politiske liv. Det har nok noget at gøre med, at vi har været uden for indflydelse politisk i så mange år.

AB Det er interessant at se, hvor enige I to har været i dette interview i vurderingen af kvinders situation i dag. Tror I, at man kan forestille sig, at KAD og kvindeorganisationerne fremover i højere grad samarbejder og går sammen ind i debatten om arbejdstid, fleksibilitet, omsorgsdage osv.?

LK Da vi er en fagforening må det naturligt være de faglige spørgsmål, der er i højsædet. Det er også det, vi er valgt til. Men kvindespørgsmålene er også vigtige for sådan et stort kvindeforbund som os, fordi kvinderne har svært ved at klare deres job, hvis de ikke har det godt med deres børn, og hvis baglandet ikke fungerer. Vores grupper kræver også ved denne overenskomst meget brede sociale goder, og de

går meget op i omsorgsdage. Mændene stiller også nogle af disse krav, men opgiver dem hurtigt igen.

LP Da DK for nogle år siden gav Mathildeprisen til KAD, var det fordi, vi kunne konstatere, at her var en fagforening, som pludselig talte i helheder. Dermed mener jeg, at KAD var begyndt at inddrage kvinders totale situation i sin faglige politik. Endvidere kunne vi se, at de krav, KAD var begyndt at stille, lignede de krav, DK havde fremført i flere år, f.eks. flere og billige daginstitutioner. Derfor er der helt åbenbare samarbejdsmuligheder. Dertil kommer, at vi ikke behøver ar være enige på alle punkter for at samarbejde på nogle. Det handler om at finde fællesnævnere. Det skulle ikke være svært!

Litteratur

Betænkning om deltidsarbejde. Betænkning nr. 84, København 1955.
»Deltid ren bedrageri«, Fagbladet nr. 21, 1990.
Lise Togeby, »6 timers arbejdsdag? et spørgsmål om køn«, Lige Nu nr. 33, marts 1990.